

ONDERZOEK DOOR
HEMBYSE ARCHEOLOGIE :
site Izegem, Mandelstraat

Voorliggend document is een:

Historisch/archeologisch onderzoek	☐
Verslag van resultaten (archeologienota of nota)	☒
Aanvraag toelating vooronderzoek	☐
Aanvraag onderzoek i.k.v. wetenschappelijke vraagstelling	☐
Programma van Maatregelen (archeologienota of nota)	☐
Archeologierapport (vlakdekkende opgraving)	☐
Eindrapport (vlakdekkende opgraving)	☐
Privacyfiche (enkel AOE)	☐
Ander:	☐

MAATREGELEN :

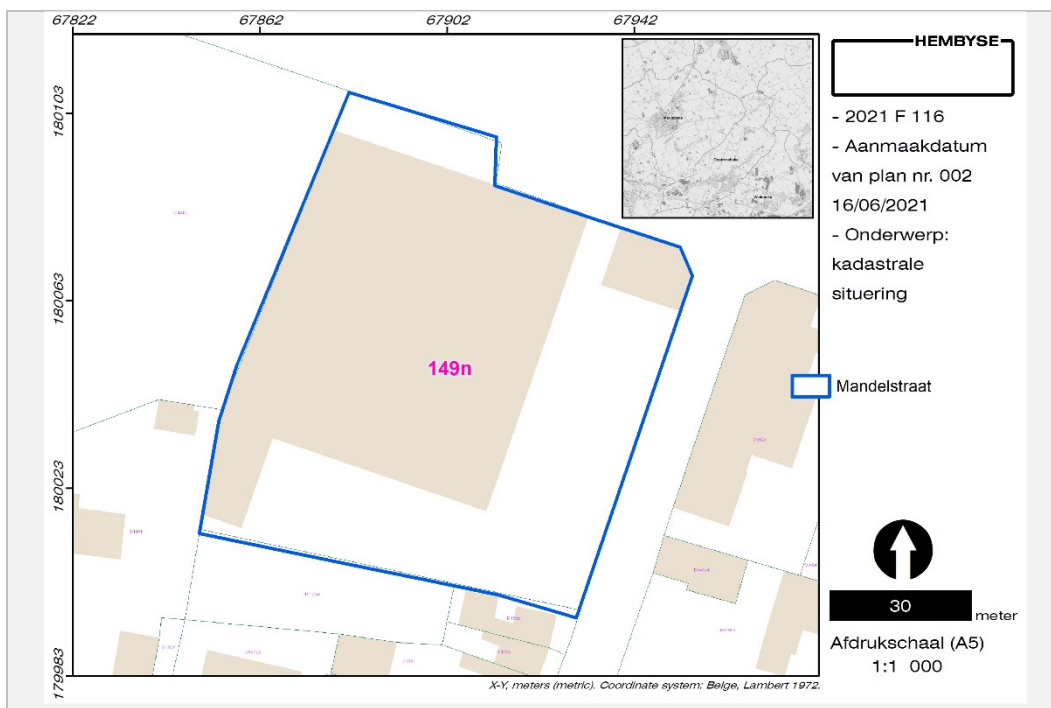
GEEN VERDER ONDERZOEK

INHOUDSOPGAVE

1	Administratieve fiche.....	3
1.1	Situering van het onderzoeksgebied.....	3
1.2	Projectcodes of ID nummers.....	5
1.3	Betrokken actoren.....	5
1.4	Bewaring van de data	7
2	Staat van het onderzoeksgebied	8
2.1	Afbakening	8
2.2	Geplande toestand.....	9
2.2.1	Originele gewestplan	9
2.2.2	RUP/PRUP/BPA ?	10
2.2.3	Beschrijving geplande werken.....	11
2.2.3.1	Algemene beschrijving.....	11
2.2.3.2	Impact van de geplande werken	12
2.3	Bestaande toestand.....	12
2.3.1	Gekarteerd landgebruik.....	12
2.3.2	Gekarteerde bodembedekking.....	14
2.3.3	Plaatsbezoek	15
2.4	Het archeologietraject.....	18
2.4.1	Beslissingsboom	18
2.4.2	Onderzoeksopdracht.....	19
3	Doorslaggevende aspecten.....	22
3.1	Een opgevulde vallei ?.....	22
3.2	Betonfabriek.....	29
3.3	De traditionele ijzergieterij.....	31
4	Dataset en waardering	33
4.1	Bestaande data.....	33
4.2	Ontbrekende data	34
4.3	Waardering	35
5	Literatuuroverzicht	37
5.1	Naslagwerken	37
5.2	Online bronnen.....	39
6	Lijst van figuren	40

1.1 Situering van het onderzoeksgebied

3

Datum van toekenning van de onderzoeksoopdracht aan Hembyse bv	28 mei 2021
Situering van de opdracht binnen het archeologietraject	Archeologienota met beperkte samenstelling
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.
Opgemaakt volgens :	De Code van Goede Praktijk (hierna: CGP) voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en voor het gebruik van metaaldetectoren, werd op 11 december 2015 door de bevoegde minister vastgesteld. Sinds 1 april 2016 vervangt de Code van Goede Praktijk definitief de archeologische Minimumnormen. Sinds 1 april 2019 geldt versie 4.0 van de Code.
Duur van de opdracht	3 werkdagen
Kostprijs van de opdracht (enkel zichtbaar in privacyfiche)	

1.2 Projectcodes of ID nummers

	Projectcode	ID nummer
Bureaustudie	2021 F 116	
Landschappelijke boringen		
Verkennde boringen		
Waarderende boringen		
Prospectie met ingreep in de bodem		
Opgraving		
Interne projectsigle Hembyse BV	IZE-MAN	

1.3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse BV (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
Veldwerkleider	Bart De Smaele	
Assistent-archeoloog/archeologen		
Aardkundige, assistent-aardkundige	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Conservator		
Natuurwetenschapper		
Geofysicus		
Materiaaldeskundige		
Fysisch-antropoloog		
Andere (regio)specialisten		
Initiatiefnemer (enkel zichtbaar in de privacyfiche)		
	Privaatrechtelijk	☒
	Publiekrechtelijk	☐

Omgevingsvergunning:	Verkaveling van gronden (verkaveling)	☐
	Verkaveling van gronden (afsplitsing)	☐
	Stedenbouwkundige handelingen (slopen)	☒
	Stedenbouwkundige handelingen (bouwen)	☒
Bevoegde overheid	Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed	
	Werkgebied WA1	

1.4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gentbrugge, 2021
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	186
Bibliografische referentie	De Smaele B. & Pieters H., 2021. <i>Archeologienota met beperkte samenstelling voor de Mandelstraat 79 te Izegem</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 186, Gentbrugge.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (enkel zichtbaar in de privacyfiche)	
Bewaring archeologisch ensemble	n.v.t.
Gebruiker van het archeologisch ensemble	n.v.t.
Bevoegde IOED/OEGemeente	IOED RADAR
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Nog geen depot

2 Staat van het onderzoeksgebied

2.1 Afbakening

Na het toekennen van de uitvoering van de onderzoeksopdracht aan Hembyse Archeologie is de eerste stap het bepalen van de exacte afbakening waarbinnen het desbetreffende onderzoek dient te worden uitgevoerd. De cartografische weergave daarvan kan worden teruggevonden in de administratieve fiche. De werkelijke staat (niet alleen stoffelijk, maar ook wat betreft eigendom, pachtovereenkomsten, uitvoeringstermijnen, financiële implicaties, enz.) van het onderzoeksgebied is immers één van de parameters op basis waarvan het correcte archeologietraject wordt bepaald (zie verder).

Het onderzoeksgebied is een (op kaart) afgebakend geheel, waarbij de afbakening op basis van een aantal parameters gebeurd is. Het onderzoek spitst zich toe op alle data binnen dit afgebakende geheel, maar in functie van de specifieke data-assessment (bijvoorbeeld landschappelijke of historische data) worden ook gegevens buiten dit geheel in rekening gebracht.

Het onderzoeksgebied is middels een polygoon (shapefile: *.shp-bestandsformaat, opgemaakt het GIS-platform ArcGIS), afgebakend op basis van de kadastrale kaart en/of het GRB, tenzij anders beschreven.

8

Terminologie: het is belangrijk om te weten dat:

- het “onderzoeksgebied” is het specifieke geheel binnen deze afbakening.
- de “onderzoekszone” is het ruimere regionale kader waarbinnen data ingezameld wordt, dit kader varieert van onderzoeksgebied tot onderzoeksgebied.
- het “projectgebied” is het deel van het “onderzoeksgebied” waarbinnen de initiatiefnemer de geplande werken wil laten plaatsvinden.

Deze terminologie wordt niet gespecificeerd in de CGP en is dus niet bindend.

2.2 Geplande toestand

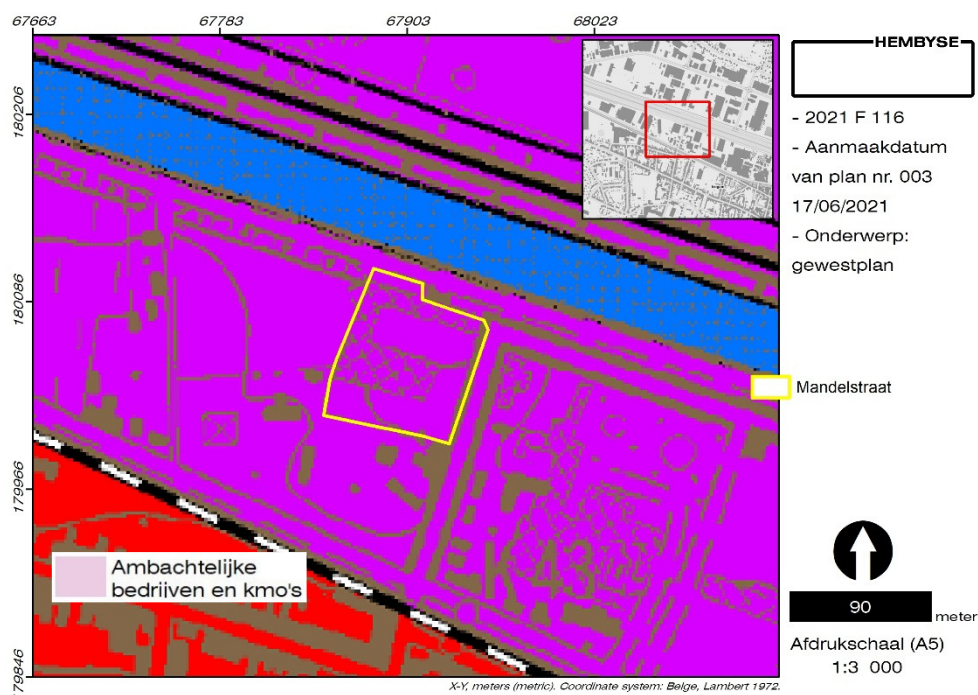
Binnen dit afgebakende onderzoeksgebied wordt een nieuwe ontwikkeling gepland, die gebonden is aan een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden of voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen. De mogelijkheden tot ontwikkeling van een welbepaald gebied zijn beperkt door de ruimtelijke verordenende plannen, die vanaf de jaren 1960 van de 20^e eeuw opgemaakt zijn om de ongebreidelde aanwas van gebouwen en de inname van de open ruimte te structureren.

In 1962 werd via de "Wet op de Stedebouw" beslist tot de opmaak van een nationaal plan, streekplannen en gewestplannen. De gewestplannen zouden waar nodig aangepast en verder gedetailleerd kunnen worden door algemene plannen van aanleg (APA) en bijzondere plannen van aanleg (BPA). Er werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen en hoewel meestal wordt gesproken over "het gewestplan", bestaat het in realiteit dus uit verschillende deelplannen, die elk afzonderlijk werden goedgekeurd tussen 1976 en 1980.

2.2.1 Originele gewestplan

Het onderzoeksgebied bevindt zich volgens het gewestplan "Roeselare - Tielt" binnen een gebied voor milieubelastende industrieën.

9

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gewestplan.

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een groter geheel van bedrijven langs aan de Zuidkaai, langs het kanaal Roeselare - Leie.

Het gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000. Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van ruimtelijke en provinciale uitvoeringsplannen en bijzondere plannen van aanleg.

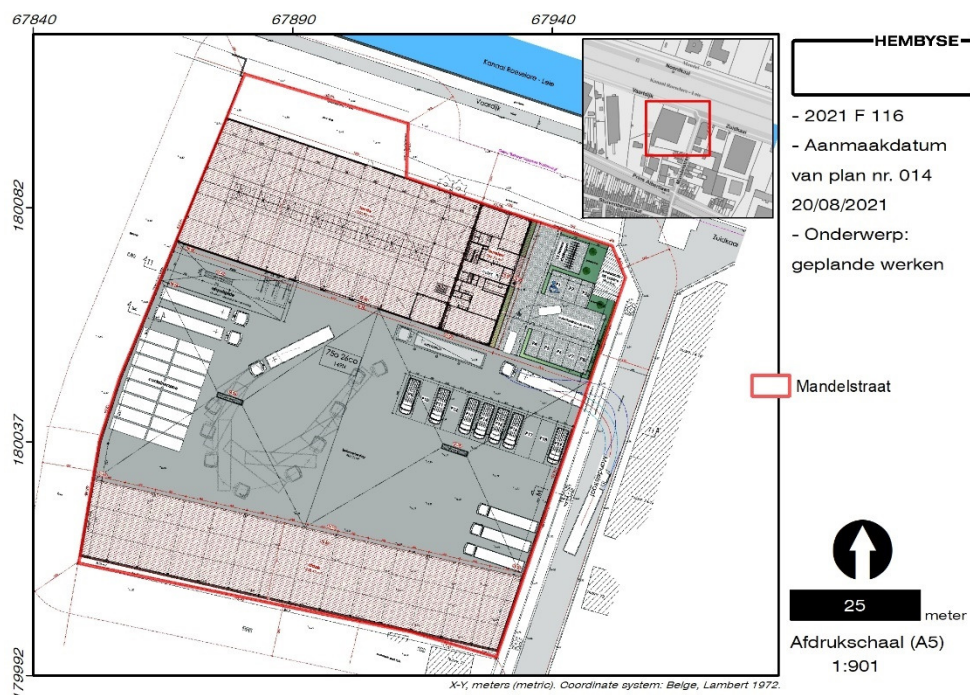
2.2.2 RUP/PRUP/BPA ?

Het digitaal beschikbare gewestplan is echter enkel geschikt voor een gebruik op middenschallig niveau. In het verleden werden bestemmingsplannen aangemaakt om het oude gewestplan te verfijnen. Voor het huidige onderzoeksgebied is er geen RUP of BPA opgemaakt. Bijgevolg blijft de oorspronkelijke bestemming voor milieubelastende industrieën van toepassing.

2.2.3 Beschrijving geplande werken

2.2.3.1 Algemene beschrijving

In het kader van de ruimtelijke bestemming van het onderzoeksgebied wenst de initiatiefnemer (zie privacyfiche, enkel te raadplegen door het Agentschap Onroerend Erfgoed, nvdr.) de bestaande bedrijfsgebouwen te slopen en een nieuwe bedrijfsunit op te richten. Enkel de bestaande cabine van Fluvius in de noordoostelijke hoek van het terrein blijft behouden. Voor deze werken is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist.

Figuur 2. Inplantingsplan van de geplande toestand.

In het noorden wordt een nieuwe loods met burelen, parkings en fietsenstallingen opgericht. Het centrale deel van het gebied wordt verhard voor parkings en als containerzone met slibvang. In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied wordt een afdak opgericht.

De geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk.

De volledige sloop van de bestaande gebouwen impliceert een verstoring die weinig verschilt van de reeds bestaande verstoringen van de bodem. De bouw van de nieuwe loodsen, kantoren en verhardingen impliceert een bijkomstige verstoring van de bodem op de gehele oppervlakte van het onderzoeksgebied, met uitzondering van de cabine van Fluvius. Ook in het meest noordelijke deel van het onderzoeksgebied is een uitsprong in het kadastraal perceel herkenbaar, die heden niet bebouwd is en in de geplande toestand ook niet bebouwd wordt.

In die zin wordt uitgegaan van een bodemverstoring van 7190,3 m², wat neerkomt op 95% van het onderzoeksgebied.

2.3 Bestaande toestand

De gekarteerde bestaande toestand van het onderzoeksgebied is niet alleen een vereist onderdeel van de archeologienota, maar is ook het uitgangspunt voor het bepalen van het correcte archeologietraject. De stoffelijke eigenschappen van het onderzoeksgebied bepalen de meerdere of mindere mate waarin een volledig archeologisch onderzoek mogelijk is. Om de bestaande toestand vast te stellen, dient in eerste instantie kaartmateriaal te worden geraadpleegd, maar indien mogelijk ook het afstappen van het terrein te worden uitgevoerd.

12

2.3.1 Gekarteerd landgebruik

De huidige stoffelijke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige (meest recente kartering is 2016) bodemgebruik op het archeologietraject ?

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen een bestaande KMO-zone, die zich uitstrekt aan weerszijden van het kanaal Roeselare – Leie, dat ter hoogte van Izegem de loop van de Mandel volgt. Deze situatie kan worden afgelezen uit het gekarteerde landgebruik.

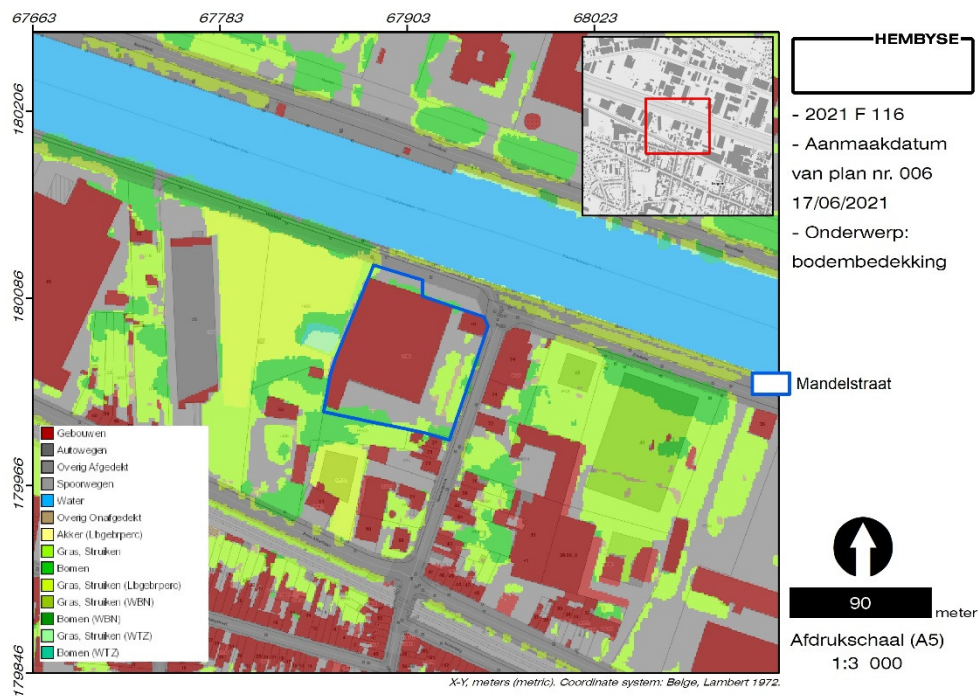
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio.

Het onderzoeksgebied is volledig gekarteerd als een zone voor “Industrie”, wat volledig overeenkomt met de bestaande toestand (cf. infra). De impact op het archeologietraject is in eerste instantie dat het gebied niet beschikbaar zou zijn voor een prospectie (cf. infra), indien noodzakelijk. Dit landgebruik komt ten dele terug op de bodembedekkingskaart voor Vlaanderen.

2.3.2

Gekarteerde bodembedekking

Op de bodembedekkingskaart is de 21^e-eeuwse situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier. Deze kaart geeft weer op welke manier de bodem afgedekt is.

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.

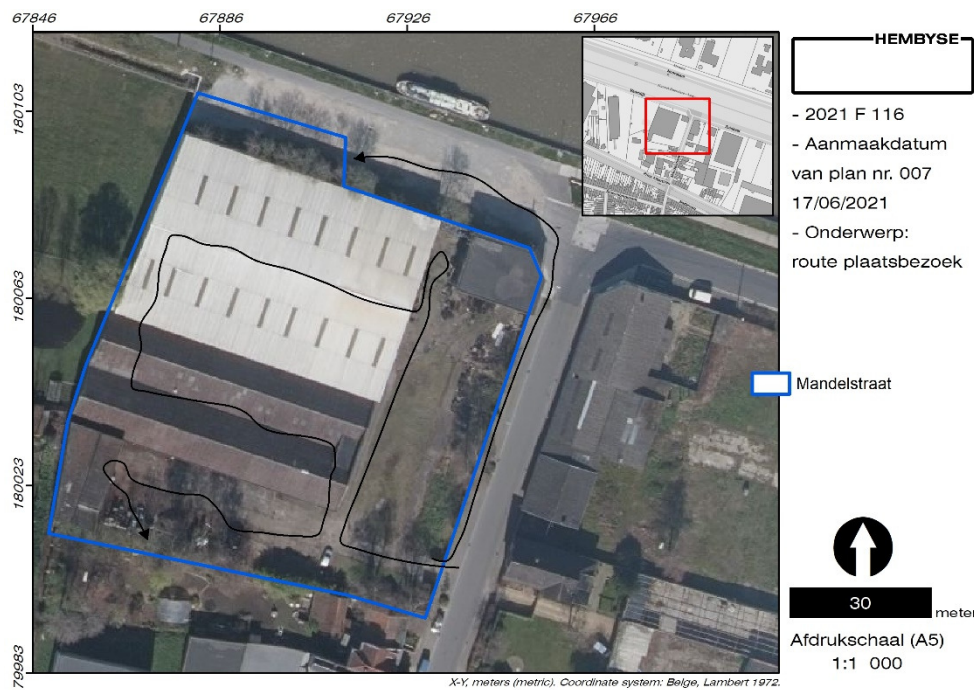
Het onderzoeksgebied is nagenoeg volledig gekarteerd als zijnde bedekt door gebouwen en een afgedekte bodem (verharding). Enkele kleinere zones, voornamelijk aan de rand van het onderzoeksgebied, worden gekarteerd als gras, struiken en bomen.

2.3.3

Plaatsbezoek

Op 10 juni 2021 werd een plaatsbezoek (zie bijlage voor alle foto's van het plaatsbezoek) op de site uitgevoerd, met als doel een controle van de gekarteerde structuren binnen het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied, dat volledig ommuurd is, is toegankelijk via een toegangspoort vanuit de Mandelstraat. Het geheel geeft een verlaten en weinig onderhouden indruk.

Figuur 5. Route van het plaatsbezoek ten opzichte van de meest recente luchtfoto.

Er is sprake van een verharde toerit, met in oostelijke richting een parkeerzone en in noordelijke richting een paadje naar de aanwezige loodsen.

Figuur 6. Zicht op de toegangspoort, het paadje ten oosten van de loodsen en de parkeerzone..

Deze bestaan uit één grote loods en twee smallere loodsen ten zuiden hiervan. Binnen deze loodsen vinden tot op heden activiteiten met betrekking tot de traditionele ijzergieterij en metaalbewerking plaats. Deze variëren van het produceren van op maat gemaakte gietmallen tot het smelten van gietijzer en het gieten en frezen van afgewerkte producten zoals riemschijven, putdeksels en dergelijke. In dit bedrijf wordt dit nog vrij traditioneel gedaan. De brokken van mallen van het zandgieten liggen in de loods verspreid en op aanzienlijke stapels. Hierdoor krijgt de binnenzijde van de loods een soort donkere grot-achtige indruk, die dystopisch aandoet. De site wordt gekenmerkt door een geur van ijzerslakken en amandelen.

De brede loods in het noorden betreft weliswaar een betrekkelijk modern gebouw, opgebouwd uit betonnen wandpanelen en spanten. De afstand tussen de verschillende kolommen bedraagt 6,5 meter in de lengte van het gebouw. Aan de binnenzijde van de loods is elke spant geschoord middels vier kolommen. De twee smallere loodsen behoren duidelijk tot een oudere fase van het gebouwenbestand. Hier is sprake van een bakstenen constructie met verbrede kolommen waarop een metalen spantconstructie

werd opgericht. De loodsen zijn vrij smal, waardoor geen ondersteunende kolommen aan de binnenzijde noodzakelijk zijn.

Figuur 7. Binnenzicht op de noordelijke loods (boven) en de twee zuidelijke loodsen (onder).

17

In de noordoostelijke hoek is een gebouwtje aanwezig, dat heden behoorlijk in verval is en slechts als dumpplaats voor ondienstig materiaal fungeert. In de zuidwestelijke hoek bevindt zich eveneens een gebouwtje, met een gelijkaardige functie.

Figuur 8. Zicht op het gebouw in de noordoostelijke hoek van het onderzoeksgebied.

De als groenzones gekarteerde gebieden binnen het onderzoeksgebied betreffen eerder braakliggende stukken grond waarbinnen sprake is van ophogingen met allerlei grond, kapotte gietmallen en puin langsheen

de oostelijke grens van het onderzoeksgebied enerzijds en puinhoudende grond in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied en tussen de verharde paadjes in het oosten anderzijds. De verhardingen bestaan in hoofdzaak uit betonplaten. Tevens dient ook melding gemaakt te worden van nutsleidingen allerhande.

ARCHEOLOGISCHE RELEVANTIE:

Het onderzoeksgebied bestaat uit sterk verouderde bedrijfsgebouwen, waarbij reeds een aanzienlijke bodemverstoring is aangebracht. Het gaat om funderingen, funderingszolen, betonverhardingen en nutsleidingen. De archeologische verwachting is hierdoor en in combinatie met de aardkundige data al zeer laag tot onbestaand.

2.4 Het archeologietraject

2.4.1 Beslissingsboom

18

Op basis van voorgaande parameters kan het archeologietraject worden bepaald. Dit gebeurt op basis van de *“Beslissingsboom voor verplicht archeologisch onderzoek bij het aanvragen of verlenen van vergunningen”*. In dit geval zijn de *“Criteria bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen”* van toepassing:

Er is een omgevingsvergunning vereist/met vergunningsplichtige bodemingreep/niet in GGA/niet binnen gabarit lijninfrastructuur/niet binnen beschermde archeologische site/niet in VAZ/perceelsoppervlakte is groter dan 3000m²/vergunningsplichtige bodemingreep is groter dan 1000m²/buiten woon- of recreatiegebied/aanvrager niet publiekrechtelijk/vergunningsplichtige bodemingreep is groter dan 5000m²

⇒ **Een archeologienota is noodzakelijk**

De opmaak van de noodzakelijke archeologienota kan ofwel in een regulier, ofwel in een uitgesteld archeologietraject gebeuren.

Het reguliere archeologietraject bestaat uit 1. een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en indien noodzakelijk 2. een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

1. Een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bestaat uit een bureauonderzoek en indien noodzakelijk niet-intrusief vooronderzoek op terrein (terreininspectie, controleboringen, ...).
2. Een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat uit één of meerdere intrusieve vooronderzoeken.

Op basis van de bestaande toestand is het mogelijk om een archeologienota met beperkte samenstelling op te maken, op basis van het criterium (doorslaggevende aspect) dat met aantoonbare zekerheid aangeeft dat:

- er met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
- de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
- verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn.

Op basis hiervan kan ook de huidige onderzoeksopdracht worden gedefinieerd.

19

2.4.2 Onderzoeksopdracht

Op basis van het afgebakende archeologietraject en de situering binnen dit archeologietraject is de huidige opdracht voor de onderzoekers van Hembyse Archeologie het opmaken van:

Bureaustudie/historisch onderzoek	☒
Landschappelijke boringen	☐
Verkenkende en waarderende boringen	☐
Proefput in functie van steentijdsites	☐
Metaaldetectie/geofysisch onderzoek	☐
Veldkartering	☐
Proefsleuven/proefputtenonderzoek	☐
Vlakdekkende opgraving	☐
Andere: controleboringen	☒

Dit onderzoek of de combinatie van onderzoeken is een assessment van data, dat leidt tot een archeologische waardering van het onderzoeksgebied en een confrontatie met de geplande werken, waardoor een programma van maatregelen kan worden opgemaakt.

Het bereiken van dit onderzoeksdoel, het genereren van data en het opleveren van de onderzoeksdata, gebeurt strikt volgens het door AOE uitgestippeld methodologisch kader. Het archeologisch onderzoek in zijn geheel, hier benoemd als de “onderzoeksopdracht”, dient te voldoen aan het kader van basisvoorschriften die in de Code van Goede Praktijk (verder: CGP) zijn beschreven. De *“CGP voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren”* wordt gaandeweg aangepast en vernieuwd, waarbij dient te worden vermeld dat in dit dossier gebruikt gemaakt wordt van de vigerende versie van de CGP op het moment van gunning van de opdracht, tenzij anders beschreven.

Conform de CGP worden ook onderzoeksvragen geformuleerd, die in de waardering van het onderzoeksgebied en de daarbinnen al dan niet aangetroffen archeologische sites, worden beantwoord.

In functie van een archeologienota met beperkte samenstelling is er slechts één onderzoeksvraag:

1. *Wat zijn de doorslaggevende elementen die aantonen dat de opmaak van een archeologienota met beperkte samenstelling zinvol is ?*

Zoals altijd is de theorie eenvoudiger dan de praktijk en in die zin is een afwijking op de theorie ook het meest interessante. De CGP document is immers opgesteld om een realistisch werkinstrument te zijn waarop afwijkingen mogelijk moeten zijn. De meeste afwijkingen blijken pas noodzakelijk tijdens de uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem, er moet dus steeds een “speelruimte” tussen de theorie en de praktijk indachtig worden gehouden. Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten echter wel worden gemeld en gemotiveerd.

Zijn er in het huidige onderzoek afwijkingen op de CGP noodzakelijk geweest ?	JA ☐	NEE ☒
---	--------------------------------	--

Motiveer indien nodig:

Opgelet: data die niet relevant zijn voor de waardering van het huidige onderzoeksgebied worden niet in dit dossier opgenomen, tenzij anders vermeld.

3 Doorslaggevende aspecten

De kans om binnen het onderzoeksgebied archeologische relictten met enig potentieel tot kennisvermeerdering aan te treffen, wordt beschouwd als zeer laag tot onbestaand, omwille van de aanwezigheid van gebouwen en loodsen enerzijds en van een recente ophoging in de alluviale vlakte (cf. infra) anderzijds. Enige motivatie is toch noodzakelijk en in het kader van de archeologienota met beperkte samenstelling wordt deze huidige situatie desalniettemin uitgediept. Dit kan gebeuren middels een selectie van historische, bodemkundige of andere gegevens.

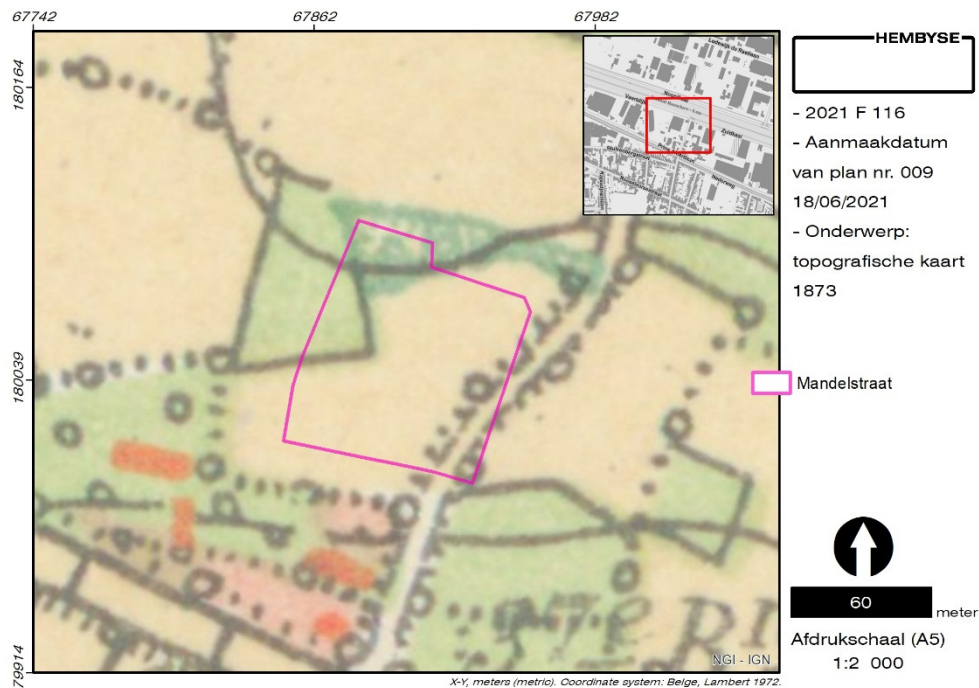
3.1 Een opgevulde vallei ?

Het huidige onderzoeksgebied bevindt zich landschappelijk gezien binnen de alluviale vlakte van de Mandel. De Mandelvallei laat zich echter niet onderwerpen aan een eenvoudige theorie en op basis van de gekende archeologische data kan gesteld worden dat er een aanzienlijk verschil in occupatie is tussen de droge oevers enerzijds en de natte vallei anderzijds. De bewoners in het verleden hebben er -tot aan de Industriële Revolutie- consequent voor gekozen om de natte vallei te benutten als transportmiddel of als rootakkers, terwijl de hogere gronden bewoond en bewerkt werden.

Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Atlas van Ferraris.

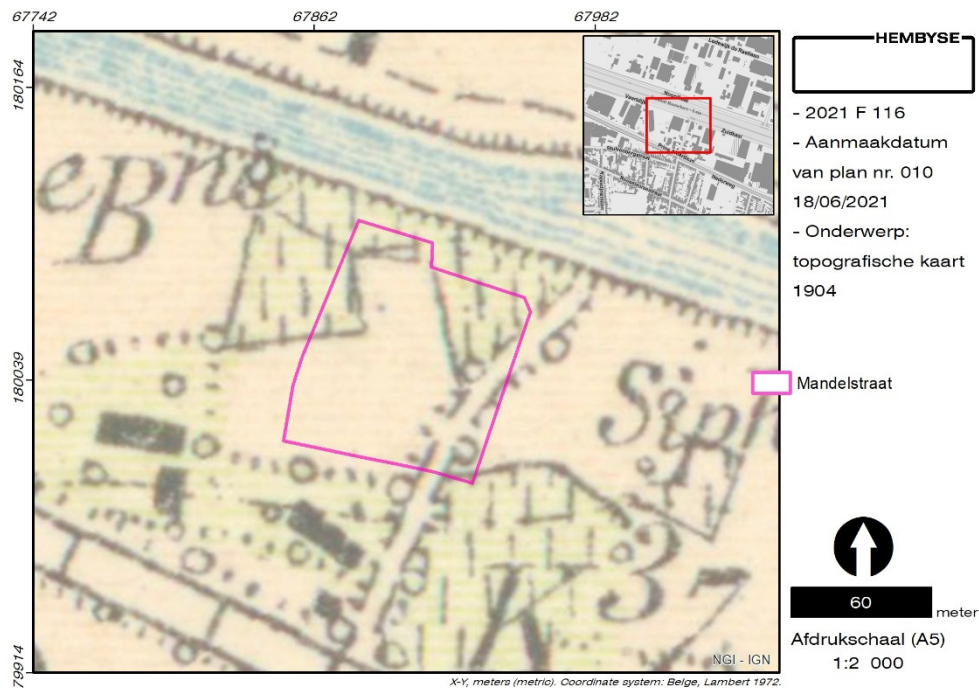
Aan het einde van de 18^e eeuw kan het onderzoeksgebied gesitueerd worden op de rand van het toenmalige overstromingsgebied van de Mandel; in een door hagen omzoomd ruraal landschap. Dit bleef tot aan het begin van de 20^e eeuw zo: op het kaartmateriaal uit 1873 staat de Mandelstraat reeds gekarteerd. Mogelijk was dit een iets hoger deel van het landschap (cf. controleboringen). In de noordelijke hoek is op dit kaartmateriaal ook zichtbaar waar de eigenlijke hoogtelijn van de alluviale vlakte lag.

Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart 1873.

Door de aanleg van het kanaal Roeselare-Leie tussen 1862 en 1872 (daarom is het in 1873 nog niet gekarteerd) is de volledige toegankelijkheid van het gebied aanzienlijk verbeterd, hoewel dit ook een impact heeft gehad op de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied. Het kanaal werd immers aangelegd op de linkeroever van de Mandel, waardoor er sprake is van een ernstige verstoring van deze oever, in tegenstelling tot de rechteroever van de Mandel die in theorie ongewijzigd is gebleven.

Op de topografische kaart uit 1904 staat het kanaal duidelijk gekarteerd, het terrein is onbebouwd en bestaat uit meersen en een moeras onder het talud van het kanaal. Ten westen van het huidige onderzoeksgebied is deze laat-19^e-eeuwse situatie nog herkenbaar (ook al lijkt dit grasland op basis van de luchtfoto's vrij recent te zijn opgehoogd, het 19^e -eeuwse maaiveld zal dus nog lager geweest zijn).

Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart 1904. Onder: het lager gelegen akkerland ten zuiden van het kanaal (en aan de westzijde van het onderzoeksgebied), dat mogelijk ongewijzigd is sinds 1873.

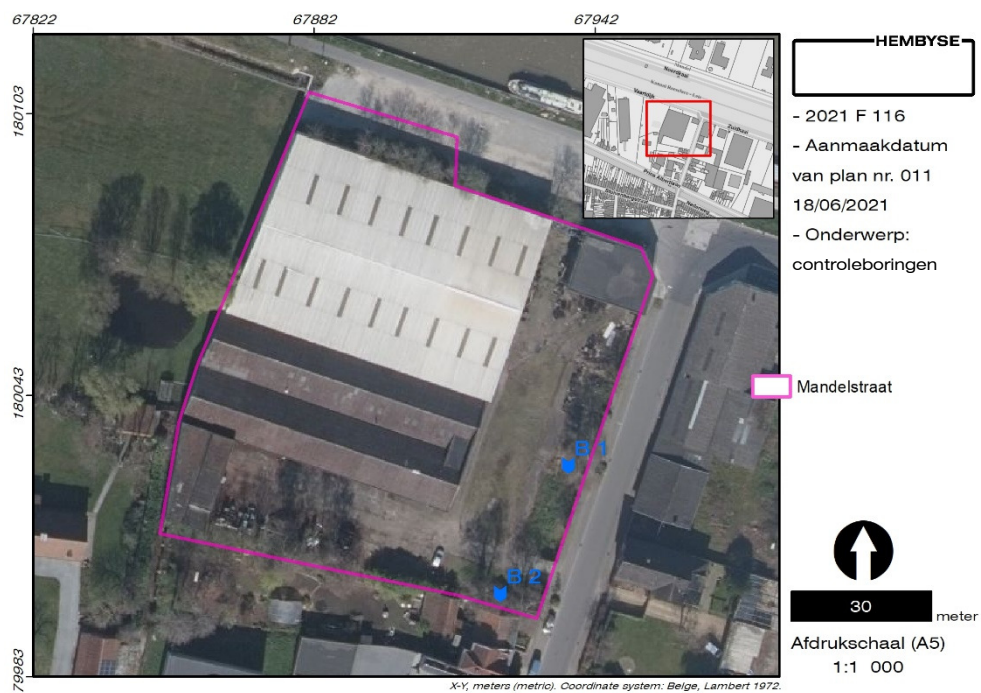
De Mandelstraat liep ofwel bochtig ten oosten van het onderzoeksgebied, of gedeeltelijk er door. Op het jonger kaartmateriaal is de straat rechtgetrokken (en ook in de inventaris onroerend erfgoed wordt deze straat¹ omschreven als een recht tracé).

De volledige zuidelijke oever van het kanaal moet eertijds lager dan het kanaal zelf gelegen hebben, waarbij het gebied tussen de spoorweg en het kanaal stelselmatig en in functie van industrie is opgevuld. Dit is -middels

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Mandelstraat [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/6325> (geraadpleegd op 22 juni 2021).

controleboringen in 2017- vastgesteld aan de Zuidkaai op slechts 75 meter ten oosten van het huidige onderzoeksgebied, waar sprake is van een kunstmatige ophoging met puin en zand.² Maar ook binnen het huidige onderzoeksgebied was er sprake van een dergelijke ophoging, zoals aangegeven werd door de huidige gebruiker van de panden. Anderzijds was er ook een vermelding van de ophoging in het oriënterend bodemonderzoek anderzijds. Daarin wordt immers vermeld dat het terrein sinds de jaren 1940 werd opgehoogd met 1,20 meter grond.

Binnen het huidige onderzoeksgebied bleek deze ophoging inderdaad aanwezig te zijn, aangezien deze middels controleboringen kon worden vastgesteld. Er kon op twee plaatsen geboord worden, namelijk in een smalle strook vegetatie langs de afsluiting van de site in het oosten en in een vergelijkbare smalle strook aan de zuidzijde van de site. In de licht begroeide zone ten oosten van de loodsen kon niet worden geboord: er bleek een ondoordringbaar pakket aangedrukte steenslag aanwezig te zijn. Wat er op de luchtfoto dus uitzielt als een strook vegetatie, is in realiteit een laag steenslag met grassen en kruiden.

Figuur 12. Situering van de controleboringen ten opzichte van de meest recente orthofoto.

² De Smaele & Pieters, 2017.

De eerste controleboring toonde een antropogeen profiel tot een diepte van minimaal 60-70 centimeter onder het maaiveld, waarna een leempakket werd aangetroffen dat vanaf 110 meter diepte zandiger werd en gereduceerd was. Op een diepte van 1,3 meter werd een organisch silt aangesneden, vergelijkbaar met een greppel- of geulvulling. Het gaat om een alluvium. De bodem, zoals verwacht kan worden in een vochtig akkerland, was niet bewaard.

Figuur 13. Boorprofielen 1 en 2.

De tweede controleboring toonde een vergelijkbaar profiel, maar met een dikker antropogeen pakket tot zeker 1,2 meter onder het maaiveld. Onder dit pakket werd direct een organisch silt aangesneden, hetzelfde pakket dat ook onderin boring 1 was aangeboord. Deze gegevens komen overeen met het OBO van Geosan (zie bijlage) dat in 2005 binnen het terrein werd uitgevoerd, waarin sprak is van een ophoging van 1,2 meter. De ophoging dateert volgens het OBO uit de jaren 1940, wat in overeenstemming is met het historisch kaartenmateriaal. Het doel van de ophoging was het bouwrijp maken van het terrein voor industrie en KMO.

Ook ten opzichte van de tuin ten zuiden van het onderzoeksgebied is een scherp hoogteverschil van 60 centimeter tot 1 meter herkenbaar. Het aangrenzende gebouw ligt aanzienlijk lager dan het huidige straatniveau en het maaiveld van het huidige onderzoeksgebied.

Figuur 14. “De verzonken” woning net ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied.

Op basis van de stilistische kenmerken van de woning en het verschijnen ervan op de topografische kaart uit 1939 kan worden besloten dat deze woning en tuin mogelijk net voor de Eerste Wereldoorlog zijn gebouwd. Als het huidige onderzoeksgebied opgehoogd is en de ophoging stopt aan de perceelsgrens, is het gevolg inderdaad een ophoging die zich op perceelsniveau laat afbakenen. Opvallend is ook dat de belendende woning na de Tweede Wereldoorlog lijkt te zijn gebouwd en dat net dit gebouw dan weer op hetzelfde niveau als de opgehoogde Mandelstraat ligt.

Zoals eerder vermeld is waarschijnlijk het volledige gebied tussen de spoorweg en het kanaal dus vanaf de eeuwwisseling (1900) stelselmatig opgehoogd. Uit de controleboringen blijkt dat er binnen het huidige onderzoeksgebied en het onderzoeksgebied aan de Zuidkaai (uit 2017) geen sprake is van een bewaard bodemprofiel onder de ophoging. Het is niet duidelijk wat hiervoor de oorzaak is, maar de teelaarde (of althans de organische toplaag) lijkt telkens te zijn verwijderd. Dit fenomeen is ook vastgesteld in de Belgicastraat te Desteldonk³, waar ook op foto's van de toenmalige grondwerken duidelijk was hoe de teelaarde van het op te hogen terrein eerst met bulldozers afgegraven werd.

³De Smaele & Pieters, 2020.

3.2 Betonfabriek

Nadat in de jaren 1940 het terrein was opgehoogd, wordt in de jaren 1950 de betonfabriek De Sloover – Van Thuyne opgericht. Over dit bedrijf is bitter weinig informatie voorhanden, andere dan wat op de Wederopbouwkaarten kan worden teruggevonden. Een meer gedetailleerd beeld wordt verkregen uit de orthofoto van 1969-1979.

29

Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1969-1979. Onder: de nog resterende gebouwen van de betonfabriek.

Op het kaartenmateriaal en de luchtfoto's is een complex van twee hallen, een centrale plaats (opslag ?) met een westelijke hal en een noordelijke hal

herkenbaar, alsook het nog bestaande (nu leegstaande) gebouw in de noordoostelijke hoek van het gebied. De twee zuidelijke hallen zijn nog bewaard en zijn in gebruik als machinehallen. In 1987 stoppen de activiteiten van de betonfabriek binnen het huidige onderzoeksgebied.

3.3 De traditionele ijzergieterij

De betonfabriek blijft dus niet in de Mandelstraat gevestigd en in 1989 wordt de infrastructuur overgenomen door de firma Martin, die op vrij traditionele wijze (onder meer) machineonderdelen produceert. Dit bedrijf is er tot op heden ongewijzigd aanwezig. Voor de firma Martin wordt een in het zuidwestelijke deel van het gebied kleine opslagplaats bijgebouwd. Het centrale en noordelijke deel van de betonfabriek worden gesloopt en vervangen door brede hallen, waar de gietmallen geproduceerd worden en ook het gieten zelf plaatsvindt.

31

Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1990. Onder: honderden gietmallen en het kwartszand van de gebruikte mallen in enorme stapels.

Die hallen zijn heden voor een groot deel (vooral het noordelijk deel) gevuld met de opeenhoping van fragmenten van gebruikte mallen, het resultaat van drie decennia van ijzergieterij. Ook op de parkingzone buiten de hallen liggen kapotte en gebruikte mallen. De vloer van de hallen is bedekt met een dikke laag poederig kwartszand dat bij het productieproces is vrijgekomen.

Op basis van het feit dat

- er op basis van de historische data sinds de jaren 1950 tot op heden een doorlopende bebouwing met industriegebouwen aanwezig is
- op een alluviale vlakte die sinds 1940 is opgehoogd
- wat aangetoond wordt door de bodemonderzoeken en de controleboringen

⇒ **kan met zekerheid worden gesteld dat er geen archeologische sporen en structuren bewaard zijn.**

4 Dataset en waardering

4.1 Bestaande data

Het archeologietraject bestaat uit een aantal onderzoeksmethodes, waarvan is afgewogen of deze “mogelijk” (uitvoerbaar), “nuttig” (archeologisch relevant), “schadelijk” (schadelijk voor het archeologisch bodemarchief) en noodzakelijk (noodzakelijk voor de waardering van het archeologisch kennispotentieel) zijn.

Op basis van het uitgevoerde traject kunnen de reeds toegepaste methodes worden getoetst.

Bureauonderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
	☒	☒	☐	☒	☐

toelichting

Het bureauonderzoek heeft middels enkele doorslaggevende aspecten aangetoond er binnen het onderzoeksgebied geen archeologische sites aanwezig zijn.

33

Controleboringen	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
	☒	☒	☐	☐	☐

toelichting

De controleboringen bevestigen de gegevens uit de reeds uitgevoerde bodemonderzoeken.

Dit leidt tot de vraag: zijn deze methodes voldoende zodat een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de eventueel reeds gekende archeologische sporen mogelijk zijn ?

Antwoord: JA ☒ NEE ☐

Indien de dataset volledig is, kan deze aan de geplande werken worden getoetst en kan een beslissing genomen worden over de impact van de geplande werken.

Indien de dataset onvolledig is, worden in de volgende hoofdstukken verdere maatregelen getoetst.

4.2 Ontbrekende data

Indien de dataset onvolledig is, dient een afweging te worden gemaakt van mogelijke onderzoeksmethoden om de dataset te vervolledigen. Dit is dezelfde afweging als van de reeds toegepaste onderzoeksmethoden:

Geofysisch onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
	☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Het onderzoeksgebied is zo goed als volledig bebouwd, verhard en begroeid. Er is bovendien ook geen duidelijke vraagstelling.

Landschappelijke boringen	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
	☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Er zijn geen aanwijzingen dat er onder de bebouwing, de verhardingen en de vervuilingen van de bodem nog archeologisch waardevolle bodems aanwezig zijn.

Prospectie met ingreep in de bodem					
ifv sporensites	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
(proefsleuven, proefputten)					
	☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Er is geen enkele verwachting naar de bewaring van grondsporen.

Vlakdekkende opgraving	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Eerder uitgevoerd
	☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Niet noodzakelijk.

Indien één of meerdere onderzoeksmethodes **noodzakelijk** zijn voor het vervullen van de archeologische dataset, worden deze in het programma van maatregelen besproken.

Te nemen maatregelen: JA ☐ NEE ☒

Korte omschrijving:

VRIJGAVE VAN HET TERREIN.

4.3 Waardering

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de archeologische sporen mogelijk is, kan ook een waardering van de site worden gedaan.

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel niet mogelijk is (onvoldoende data), dient de waardering te worden uitgesteld tot de dataset vervolledigd is.

35

Indien de site geen archeologisch kennispotentieel of potentieel op aanzienlijke archeologische kenniswinst bevat (door een totaal gebrek aan archeologische sporen en structuren), dan is de waarde van de site vanuit archeologisch standpunt uiteraard nul. Indien de site een aantal sporen en structuren bevat, dient het potentieel aan archeologische kenniswinst/kennisvermeerdering afgewogen te worden aan zowel de geplande werken als de maatschappelijke en economische investering die noodzakelijk is voor het bewaren van het archeologisch kennispotentieel.

Conform de CGP worden ook onderzoeksvragen geformuleerd, die in de waardering van het onderzoeksgebied en de daarbinnen al dan niet aangetroffen archeologische sites, worden beantwoord.

In functie van een archeologienota met beperkte samenstelling is er slechts één onderzoeksvraag:

2. *Wat zijn de doorslaggevende elementen die aantonen dat de opmaak van een archeologienota met beperkte samenstelling zinvol is ?*

Het onderzoeksgebied bestaat uit een alluviaal gebied dat minimaal 1,2 meter is opgehoogd en daarna is bebouwd met industriegebouwen. Het huidige onderzoek loopt parallel met dit uit 2017 aan de Zuidkaai, op slechts 75 meter oostelijk gelegen. Op basis van alle voorgaande gegevens kan worden gesteld dat het huidige onderzoeksgebied geen archeologisch kennispotentieel bevat.

5 Literatuuroverzicht

5.1 Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Mandelstraat* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/6325> (geraadpleegd op 22 juni 2021).

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

De Moor G., 1997. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 21 Tielt*, Gent.

De Smaele B. & Pieters H., 2017. *Archeologienota naar aanleiding van de bouw van een bedrijfsverzamelgebouw te Izegem*, Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 7, Gent.

De Smaele B. & Pieters H., 2020. *Archeologienota naar aanleiding van de bouw van een kantoor met loods aan de Belgicastraat te Desteldonk (Gent)*, Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 120, Gent.

Gysseling M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

VMM, 2008. *Grondwater in Vlaanderen: het Centraal Vlaams Systeem*, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst.

5.2 Online bronnen

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

<https://geoplannen.omgeving.vlaanderen.be/roviewer/?t=7&m=1&category=2>

www.geologievannederland.nl

<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=meulebeke&field=lem>

<https://www.sanderusmaps.com/detail.cfm?c=13947>

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gewestplan.....	9
Figuur 2. Inplantingsplan van de geplande toestand.	11
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio.	13
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.....	14
Figuur 5. Route van het plaatsbezoek ten opzichte van de meest recente luchtfoto.....	15
Figuur 6. Zicht op de toegangspoort, het paadje ten oosten van de loodsen en de parkeerzone..	16
Figuur 7. Binnenzicht op de noordelijke loods (boven) en de twee zuidelijke loodsen (onder).....	17
Figuur 8. Zicht op het gebouw in de noordoostelijke hoek van het onderzoeksgebied.....	17
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Atlas van Ferraris.	23
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart 1873.....	24
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart 1904. Onder: het lager gelegen akkerland ten zuiden van het kanaal (en aan de westzijde van het onderzoeksgebied), dat mogelijk ongewijzigd is sinds 1873.	25
Figuur 12. Situering van de controleboringen ten opzichte van de meest recente orthofoto.....	26
Figuur 13. Boorprofielen 1 en 2.	27
Figuur 14. “De verzonken” woning net ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied.....	28
Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1969-1979. Onder: de nog resterende gebouwen van de betonfabriek.	29
Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1990. Onder: honderden gietmallen en het kwartszand van de gebruikte mallen in enorme stapels.	31

<i>Hembyse Archeologie is een handelsnaam van de in 2017 opgerichte vennootschap Hembyse BV.</i>	
Maatschappelijke zetel:	<i>Vogelhoekstraat 25A, 9050 Gentbrugge</i>
BTW:	<i>BE 0677.720.687</i>
IBAN:	<i>BE25890214307282</i>
BIC:	<i>VDSP BE 91</i>
Telefoon:	<i>0032 472 89 97 66</i>
E-mail:	<i>info@hembyse.net</i>
Website:	<i>www.hembyse.net</i>
Sociale media:	<i>https://www.facebook.com/HembyseArcheologie/</i>